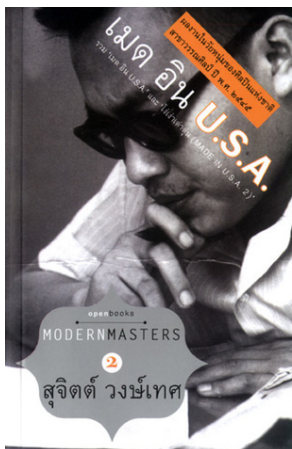

บทวิจารณ์หนังสือ เมต อิน U.S.A

ผู้แต่ง สุจิตต์ วงษ์เทศ

วิจารณ์ พระปลัดอภิเชษฐ์ สุภทรวาที

บทวิจารณ์นี้มุ่งนำเสนอการศึกษาวิเคราะห์งานเขียนสารคดีประเภทอัตชีวประวัติ (Autobiographical Novel) เรื่อง *เมต อิน USA* โดยสุจิตต์ วงศ์เทศ ที่ผู้เขียนตั้งใจบอกเล่าชีวิตของผู้เขียนในระหว่างที่เดินทางไปยังสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2514 ด้านบริบทสังคมไทยขณะนั้น สถานการณ์ของประเทศประชาชาชนกำลังเผชิญกับความหวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เริ่มแผ่ขยายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย รัฐบาลไทยควบคุมการรับรู้ของประชาชน มีการจับประชาชนที่เห็นต่างทางการเมืองเข้าคุกในข้อหาคอมมิวนิสต์ ขณะเดียวกันนั้น เวียดนามก็กำลังกับความสงครามภายในประเทศที่มีสหรัฐอเมริกาเข้ามาพัวพันด้วย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนมุ่งเน้นวิพากษ์สังคมไทยผ่านบริบทสังคมที่กำลังเป็นไปอยู่ ณ ช่วงขณะนั้นเปรียบเทียบกับบริบทโลก กล่าวโดยสรุปผู้ประพันธ์เสนอแง่มุมการวิพากษ์สังคมและการเมืองไทย ในองค์ประกอบในการเขียน สุจิตต์ วงษ์เทศเลือกกำหนดให้ตัวเองเป็นผู้เล่า (First narrator) มีการอ้างถึง บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ จึงทำให้นิยายมีความโดดเด่นทั้งด้านการใช้ภาษาและการใช้เครื่องหมาย เช่น การใช้ภาษาในชื่อเรื่องและการใช้ภาษาในเนื้อหา

หนังสือ *เมต อิน USA* (2514) สะท้อนให้เห็นทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อสังคม ทั้งนี้ เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่ข้ามพ้นปัญหาต่าง ๆ ได้ เพราะอคติ (Bias) และการถูกปลูกฝัง (Cultivation) โดยไม่ยอมรับความหลากหลายที่สำคัญคือความเป็นชาตินิยม

(Nationalism) ซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในยุคสมัยหนึ่งแต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับเป็นตัวสร้างปัญหามากมาย

ความนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยาม อัตชีวประวัติ (Autobiography) ว่า ประวัติชีวิตที่เจ้าของเขียนหรือเล่าด้วยตนเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ซึ่งถูกจัดเป็นงานเขียนสารคดีประเภทหนึ่ง มักจะเป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดหรือให้รายละเอียดถึงทัศนคติของผู้เขียนโดยตรง ดังเช่นงานเขียนแนวอัตชีวประวัติของกรุณา กุศลาสัย “ชีวิตที่เลือกไม่ได้” (กรุณา กุศลาสัย, 2549) และ “ปากกชนก” (กุสุมา รักษมณี, 2534) เป็นต้น งานเขียนของทั้งสองท่านได้บอกเล่าประวัติของผู้ประพันธ์ ที่ประสบพบเจอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต สะท้อนภาพชีวิต การเรียนรู้เมื่อได้พบเห็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นแต่ละช่วงต่างกรรมต่างวาระ ดังนั้น จะเห็นได้ว่างานเขียนแนวอัตชีวประวัติเป็นการประกอบสร้างตัวตนด้วยพื้นที่ทางภาษาผ่านมุมมองของผู้เล่า

อย่างไรก็ดี นักวิชาการบางท่านก็ให้ความเห็นว่างานเขียนแนวอัตชีวประวัติไม่อาจนับเป็นงานวิชาการแท้ๆได้เพราะไม่ได้มุ่งประโยชน์ทางวิชาการด้วยไปมุ่งเน้นไปที่การแสดงทัศนะของผู้แต่งเป็นสำคัญ เช่น ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2543) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า งานสารคดีแม้ว่าผู้เขียนจะเลือกเฟ้นถ้อยคำให้น่าอ่าน มีกลวิธีชักจูง โน้มน้าวซึ่งอาจจะแทรกอารมณ์บ้างแต่นั้นก็เพียงเพราะจะแสดงความเห็นของผู้แต่งเท่านั้น

ดังนั้นเราอาจจะมองงานเขียนเชิงอัตชีวประวัตินี้ว่า งานเขียนสารคดี (Nonfiction) อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือกระทบต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ เช่น ผู้แต่งอาจจะถูกมองว่าเป็นคนโอ้อวดถ้าหากเขียนถึงความสำเร็จของตน บางทีอาจถึงขั้นใช้ถูกเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่ว่า “ซ้องกลองจะเกิดเสียงดังได้ต้องมีคนตี ส่วนซ้องกลองที่ตัวเองจะเป็นของอาเพศ”

แม้ว่าจะมีความเห็นในเรื่องนี้อย่างมากมาย แต่ผู้วิจารณ์มองว่างานเขียนแนวอัตชีวประวัติสามารถทำหน้าที่เป็นเสมือนแว่นส่องโลกซึ่งสัมพันธ์กับผู้แต่ง โดยที่ผู้แต่งเปิดเผยตัวเอง ยอมให้สังคมเรียนรู้ผ่านชีวิตซึ่งมีหลากหลายมุม จึงนับว่าเป็นงานเขียนที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการศึกษาอย่างน้อยงานเขียนอัตชีวประวัติก็เชื่อมสังคมกับชีวิต ทำให้เราเข้าใจโลกได้มากขึ้น

ในบทความนี้ ผู้วิจารณ์ได้ศึกษาวิเคราะห์ เมต อิน USA (2514) โดยสุจิตต์ วงศ์เทศ ที่ผู้แต่งเขียนขึ้นระหว่างอยู่ในสหรัฐอเมริกา โดยตลอดระยะเวลาหนึ่งปีผู้แต่งได้พบเจอเหตุการณ์สำคัญมากมาย ซึ่งทำให้ผู้แต่งเกิดแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่องราวทั้งหมดเพื่อให้ข้อมูลบางประการ และเมื่อเรานำมาปะติดปะต่อกับสังคมไทยในช่วงสมัยเดียวกัน

นั่นผู้อ่านก็จะพบประเด็นที่เป็นข้อชวนคิด ชวนถามมากมาย และคำถามเหล่านั้นยังเป็นคำถามที่ท้าทายกาลสมัยจนปัจจุบัน

เรื่องย่อ

สุจิตต์ วงษ์เทศเดินทางไปทางสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2514 เมื่อไปถึงที่นั่น สุจิตต์ได้พบกับนักเรียนไทยที่ไปศึกษาในมหาวิทยาลัยคอร์แนลที่นั่นว่าเป็นมหาวิทยาลัยอันดับต้น ๆ ของสหรัฐ นอกจากได้พบกับนักเรียนไทยที่อยู่ที่นั่น การใช้ชีวิตที่สหรัฐสุจิตต์ก็ได้คบค้าสมาคมกับคนอเมริกาด้วย ช่วงเวลานี้ในสหรัฐเกิดเหตุการณ์สำคัญใหญ่ ๆ คือ การเดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการของสหรัฐภายใต้การนำเดินนโยบายผูกมิตรของรัฐบาลประธานาธิบดีนิกสัน และการประท้วงรัฐบาลของกลุ่มนักศึกษา รวมทั้งปัญหาชนกรณีสงครามเวียดนาม สหประชาชาติลงมติให้จีนเป็นสมาชิก UN แทนไต้หวัน ด้านประเทศไทยนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำการรัฐประหาร ในช่วงเวลาดังกล่าวไทยก็กำลังเผชิญหน้ากับลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย

ลักษณะการประพันธ์

ผู้แต่งใช้แนวทางการประพันธ์แบบบันทึกความทรงจำ (Memoires) ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้งานเขียนสารคดีประเภทอัตชีวประวัติเรื่องนี้น่าสนใจมากขึ้น ในแง่ของการนำเหตุการณ์ของประวัติศาสตร์โลกเป็นบริบทพร้อมกับอัตชีวประวัติของผู้ประพันธ์ (Journal in time) ด้านเนื้อหาเป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่าผู้ประพันธ์มีแนวคิดต่อต้านสังคม ทำนองเสียดสีหรือกระทบกระเทียบ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นบุคลิกของผู้ประพันธ์ด้วยซึ่งพบว่าผู้ประพันธ์ใช้คำว่า “กู” แทนตัวผู้ประพันธ์ ตลอดทั้งเรื่องนั้นมีการสอดแทรกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ไว้ ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านทราบถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้ประสบมาด้วยตัวเองยังเป็นตอนสำคัญ (Climax) ของเรื่องด้วย อีกประเด็นที่สำคัญ ผู้เขียนได้เสนอให้เราเห็นมุมมอง 2 ด้าน คือ การใช้มุมมองจำกัดแบบภายใน (Focalization Interne) และการใช้มุมมองจำกัดแบบภายนอก (Focalization Extern) ซึ่งพบได้ตลอดทั้งเรื่อง

การวิพากษ์ความเป็นไทย

สังคมไทยมีคำถามตรงต่อคำว่า “ความเป็นไทย” อย่างน้อย ๆ ความคิดนี้ก็เริ่มปรากฏมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2514 ที่ทำให้ผู้เขียนหนังสือ *เมด อิน USA* กล้าออกมาตั้งคำถามกับวิพากษ์สังคมไทยแล้ว ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเกิดจากผลของโลกาภิวัตน์ด้วย (Globalization) การปลูกฝังความเป็นชาตินิยมได้ปรากฏอยู่ในตำราเรียนของไทยรวมทั้งในแวดวงของคณะสงฆ์ด้วย (สัตยานุรักษ์ สายชล, 2014) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพยายามใช้พระราโชบายที่ทำให้คนไทยเข้าใจคำว่า “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขผ่าน ภาษาไทย วรรณคดีไทย ศิลปะไทย เป็นต้น ดังที่เราพบพระบรมราโชวาทเรื่อง ประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรมที่พระองค์ได้พระราชทานแก่สมาชิกทหารเสือป่า เมื่อปี 2457¹

แง่มุมของการวิพากษ์ความเป็นไทย สุจิตต์ วงษ์เทศ ชวนถกถึงค่านิยมของคนไทย เรื่องการเห่อของนอก ตั้งแต่การศึกษาที่นิยมเด็กจบจากต่างประเทศ ซึ่งได้ตอกย้ำการใช้มุมมองจำกัดแบบภายใน (Focalization Interne) และการใช้มุมมองจำกัดแบบภายนอก (Focalization Extern) ของทั้งสุจิตต์และนักเรียนนอก ดังที่ผู้เขียนกล่าวว่า

“ผมเองทำอย่างอื่นไม่ได้นอกจากจะต้องกลับไปนั่งแป้นอยู่กองประกันกระทรวง เศรษฐกร เพราะผมเอาทุนเขามาเรียน” (น.72)

เป็นคำพูดของชัยสิทธิ์ ธิติสุทธิ์ นักศึกษาปริญญาโทด้านกฎหมายที่พูดคุยสุจิตต์ แม้จะเพียงแค่ว่าประโยคสั้น ๆ แต่ได้ทำให้เราเข้าใจว่าเมื่อเรียนจบแล้วกลับไปทำงานในกระทรวง การเรียนจบจากนอกก็ไม่ได้ช่วยอะไรเพราะระบบราชการไทยยังเป็นระบบอุปถัมภ์อยู่ดี อีกหนึ่งตัวอย่างที่ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง พูดไว้ก็ไม่ต่างกับที่ชัยสิทธิ์ ธิติสุทธิ์พูดไว้เช่นกันคือ

“เอาเป็นว่าผมเรียนด้วยทุนส่วนตัวก็แล้วกัน” “แต่กลับไปนั้นตั้งใจจะสอบเข้ารับราชการ จะสำเร็จหรือไม่นั้นคุณคงรู้ดีว่ายังคาดไม่ได้—ถึงอย่างไรก็ตามผมมีความหวังว่าประเทศไทยคงจะมีทางก้าวหน้าไปในทางที่ดี และผมก็คิดว่าตัวผมคงจะไม่เป็นอย่างที่คุณเห็นว่านักเรียนนอกเขาเคยเป็นไปในทางที่ไม่ดี” (น.72)

ข้อคิดเห็นของนักเรียนไทยทั้งสองเป็นสิ่งที่สะท้อนความจริงอีกด้านที่ทำให้เราเห็นมายาคติในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน มุมหนึ่งสังคมไทยมองว่านักเรียนนอกเมื่อจบมามากจะได้รับการที่ดี มีสิทธิที่ดีกว่าคนอื่น หากรับราชการอยู่แล้วก็จะได้รับการส่งเสริมให้ทำงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นพร้อมด้วยเงินที่มากมาย แต่ในอีกด้านหนึ่งนักเรียนนอกก็สะท้อนปัญหาที่พวกเขาที่รู้ดีและยอมรับว่าแม้จะเข้าสู่ระบบราชการก็ทำอะไรมาไม่ได้เพราะงานส่วนใหญ่ต้องตามเจ้านาย หรือแม้จะจบออกมาแต่ถ้าไม่มีเส้นสายก็เข้าสู่ระบบราชการยากอยู่ดี ดังที่ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่งพูดกับสุจิตต์อย่างไร้ความหวัง

สุจิตต์ยังตอกย้ำลงไปอีกในการตั้งข้อสงสัยเพื่อเป็นการประทุษตราที่เรียกว่ายี่ห้อว่าเป็นความเป็นของนอก หรือสัญญาณของการนำเข้าจากต่างประเทศ เหมือนที่เราเห็น

¹ โปรดดูรายละเอียดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, “พระบรมราโชวาท(เรื่องประโยชน์แห่งการอยู่ในธรรม)พระราชทานแก่สมาชิกเสือป่า ณ พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ พระราชวังสนามจันทร์” วันที่ 24 มีนาคม พุทธศักราช 2457 ใน พระบรมราโชวาทเสือป่า

ข้อความเหล่านี้แปะอยู่ตามรถยนต์หรูๆ เครื่องบิน เรือดำน้ำ ในด้านแพชั่น “เมด อิน ยู.เอส.เอ.” ก็พบได้อย่างกลาดเกลื่อนทั่วไปในกรุงเทพมหานครและละแวกชนบท และคำว่า “เมด อิน ยู.เอส.เอ.” ก็ทำให้เกิดคำว่า “เมด อิน ไทยแลนด์” ขึ้นในสังคมไทยเพื่อต่อต้านอเมริกันนิยมด้วยเช่นกัน

สรุป

เมด อิน USA ทิ้งคำถามให้เราไว้มากมาย แต่ในงานวิจารณ์นี้ ผู้วิจารณ์นำเสนอเพียงแค่ประเด็นการวิพากษ์สังคมและการเมืองไทยเท่านั้น ผู้วิจารณ์ยังเห็นบางแง่มุมที่สามารถนำมาเป็นข้อเสนอในการศึกษาต่อไปได้แก่ ประเด็นเรื่องมุมมองด้านพระพุทธศาสนาของสุจิตต์ วงษ์เทศที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาเรื่องนี้ได้เผยให้เราเห็นความเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาของสุจิตต์ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา กุศลาสัย. (2549). *ชีวิตที่เลือกไม่ได้*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- กุสุมากรัชมณี. (2534). *ปากกาชนนก*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., (2543). *วิเคราะห์วรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- สัตยานุรักษ์ สายชล. (2014). การสถาปนาความหมาย “ชาติ ไทย” และ “ความเป็นไทย” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *มนุษยศาสตร์สาร*, 14 (2).
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2514). *เมด อิน U.S.A.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ open books.